

AUTIZMUSSEL ÉLŐK KOMMUNIKÁCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA AZ INTERAKTÍV ÖSSZEANGOLÓDÁS ELMÉLET TÜKRÉBEN

Balogh Virág

SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: autizmus, dialógus, interaktív összehangolódás

A kutatás az autizmussal élő gyerekek dialógusban való részvételét vizsgálta az interaktív összehangolódás, a munkamemória-kapacitás és a naiv tudatelmélet vonatkozásában. A vizsgálat Pickering és Garrod elméletének (interaktív összehangolódás) első magyar empirikus igazolása. Az interaktív összehangolódás szerint a társalgó felek reprezentációikat különböző nyelvi szinteken azonos időben képesek összehangolni, így átveszik és használják egymás kifejezéseit, nyelvtani formáit és hanglejtését, mely biztosítja a kommunikáció gyors és spontán működését. Kutatásunk két vizsgálatot ölel fel.

Az első vizsgálatban 15 autizmussal élő gyermek, egy életkor szerint és egy mentális kor szerint illesztett kontrolcsoport vett részt. A dialógus vizsgálatára három feladatot dolgoztunk ki: „Tesz-Vesz Város”-feladat, „Jelzős szerkezet/Vonatkozó mellékmondat”-feladat és „Lexikális”-feladat, melyekkel a szintaktikai (mondattan, szerkezet) és a szemantikai (nyelvi formák, szavak) interaktív összehangolódást vizsgáltuk. Annak eldöntésére, hogy az interaktív összehangolódás alacsonyabb szintjének hátterében a munkamemória-kapacitás deficitje vagy a naiv tudatelmélet sérülése áll, számos munkamemória- és két hamis vélekedés tesztet is elvégeztünk. Az autisták a dialógusfeladatok többségén szignifikánsan rosszabbul teljesítettek, mint a kontroll, ugyanakkor a legtöbb munkamemória-feladatban nem. Eddigi eredményeink alapján feltételezzük, hogy az interaktív összehangolódás alacsonyabb fokának hátterében a naiv tudatelmélet sérülése állhat.

A második kísérletünkben két csoport vett részt: 12 autista és 12 tipikusan fejlődő társuk. Ez is három részből állt, dialógusos formában történő képleírás és képtörténet segítségével vizsgáltuk a szintaktikai előfeszítés hatását. Az ingeranyagot három nyelvtani szerkezet alkotta: névszói állítmány, minőségjelzős szerkezet, igeidő. Az interaktív összehangolódást minden résztvevőnél megfigyelhettük, továbbá a dialógus során mindkét csoportban nőtt a vizsgált szerkezetek megjelenésének száma. Ez az eredmény mutatja a szintaktikai előfeszítés létezését, melynek határfoka azonban csoportonként eltérő volt; az autisták nem tudtak minden feladaton az egészséges kontroll szintjén teljesíteni.

A kutatás legfőbb eredménye, hogy a szintaktikai priming hatása megfigyelhető a dialógus során, hiszen az egészséges kísérleti személyek átvették a kísérletvezető által előfeszített nyelvtani szerkezeteket. Továbbá úgy véljük, az autisták esetében az interaktív összehangolódás zavarának hátterében a naiv tudatelmélet sérülése áll. Eredményeink hozzájárulnak az autizmusban jellemző kommunikációs tünetek okainak jobb megértéséhez, így hosszú távon ezek figyelembevételével, célzottabb fejlesztéssel hatékonyabbá tehetjük kommunikációjukat.